

Az Új Gazdaság sajátosságai és hatása a vállalati működésre

Czakó Erzsébet

egyetemi adjunktus

*Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem,
Vállalatgazdaságtan tanszék*

Az Egyesült Államok gazdasági hetilapjai arról cikkeznek több hónapja, hogy az Új Gazdaság (New Economy) léggömbje kipukkadt, vége a közel egy évtizede tartó gazdasági csodának, recesszió köszönt az Egyesült Államok gazdaságára. E közben az elméleti igényvel fellépő írásokban nincs konszenzus a felől, hogy mit értsünk Új Gazdaság alatt, valóban Új Gazdaságról van-e szó a Régi Gazdasággal (Old Economy) szemben? A vállalati működéssel és irányítással foglalkozó irodalomban pedig továbbra is teret hódít az Új Gazdasághoz történő vállalati alkalmazkodás kérdésköre.

Az alábbi írásban arra vállalkozunk, hogy a vállalati működés és irányítás szempontjából összegezzük az Új Gazdaság jellemezőit, majd pedig vázlatos képet adjunk arról, hogy ezek a jellemzők hogyan befolyásolják a vállalati működést és irányítást. Az Új Gazdaság jellemzőinek összegzéséhez elsősorban az amerikai gazdaság kapcsán megjelent írásokat használtam fel. Az Új Gazdaság az amerikai gazdaság 90-es évek második felében leírt jellemzőivel azonosítható, a vállalatokra vonatkozó megállapítások pedig a nemzetközileg is meghatározó amerikai székhelyű globális vállalatok működésének elemzésein és példáin alapulnak. Az írásom elkészítéséhez nagyban hozzájárult az MTA Bolyai ösztöndíja, valamint több, e témakörben tartott előadásom.

AZ ÚJ GAZDASÁG ÉS SAJÁTOSÁGAI

Az Új Gazdaság elnevezés alapvetően makrogazdasági kategória. A vállalati működés szempontjából olyan környezetet jelent, amelyet egyrészt a legnagyobb vállalatok maguk is alakítanak, másrészt amelyik jelentős befolyással van működésükre. Ebben a fejezetben elsőként a makrogazdasági megközelítést tekintjük át. Egy rövid történeti áttekintést követően pedig a vállalati működés szempontjából legfontosabb sajátosságokat tárgyaljuk.

Az Új Gazdaság mint makrogazdasági környezet

Az Új Gazdaság mintáját a 90-es évek amerikai (USA) gazdasága jelenti. A II. világháború óta a leghosszabb ideje tapasztalt magas termelékenységen alapuló növekedés és alacsony infláció jellemzi a gazdaságot. Az infláció kapcsán rámutatnak arra, hogy az alacsony infláció alacsony munkanélküliséggel párosul. Az Egyesült Államok gazdasága 1994-től folyamatosan éves szinten 4 %-os növekedést volt képes fenntartani, és több éve a világ legalacsonyabb munkanélküliségi rátájával (4 %) jellemezhető. E mellett az elemzők rámutatnak

arra, hogy az 50-es évek óta ebben az időszakban volt legalacsonyabb a fogyasztói árinfláció (CPI), és hosszú évek után újra költségvetési szuficitról lehet beszámolni.

Az amerikai közgazdászok között vita bontakozott ki arról, hogy vajon ez a jelenség ideiglenes jelensége-e, avagy a „rég” gazdaság megújulásáról van szó csupán. A vita nem eldőlt. Ebben a legfontosabb érv, hogy az Új Gazdaság névvel jelzett időszak rövid és túl közeli, ezért nem szolgáltat kellő empirikus alapot a vita eldöntésére. Az Új Gazdaság leírása és sajátosságainak vizsgálata kapcsán rámutatnak arra, hogy a technológiai haladás és az új technológiai eredmények gyors ipari alkalmazásba vétele valamint a globalizáció vezéreltik Új Gazdaságot. A két tényező eredőjeként olyan gazdaság alakult ki, ahol a nagyobb termelékenység növekedéssel és gyorsabb növekedési ütemmel párosul, a növekedés tovább tart, és a visszaesések és az alkalmazkodás rövidebb idejű, az infláció és a munkanélküliség közötti átváltás pedig kedvezőbben alakult a korábbi évtizedekhez képest. Az üzleti és vállalati oldalon megfigyelhető termelékenység növekedést azonban később követi a makrogazdasági növekedési ráta. Az Új Gazdaság gazdasági törvényszerűségei kapcsán felhívják a figyelmet arra, hogy nem lehet eltekinteni a stabil monetáris, fiskális, szabályozási és kereskedelem politika szükségességétől.

Az Új Gazdaság annyiban valóban új, hogy az információs korszak makrogazdaságaként is felfogható, és vélhetőleg hosszabb időszakon keresztül befolyásolják a vállalati működés környezetét. (Lásd erről részletesebben [5], [9], [18].

Rövid történeti áttekintés

Az Egyesült Államok 90-es évekbeli gazdasági eredményei több évtized fejleményeiben gyökereznek, amely 1978-ban a légi közlekedés liberalizációjával kezdődött a Business Week [2] áttekintése szerint.

Az 1978 óta eltelt időszak két nagy szakaszra osztható A 80-as évek és a 90-es évek elején a szövetségi kormányzat adócsökkentéssel, deregulációval, a költségvetési deficit maximálásával és szoros monetáris politikával igyekezett az amerikai gazdaság teljesítményét növelni. Az amerikai belső piacon az 1980-as években élesedő versenyt lehetett megfigyelni, amit az egyre nagyobb számban megjelenő külföldi (japán és nyugat-európai) vállalatoknak tulajdonítottak. Ebben az időszakban nyertek teret a versenyképességi vizsgálatok, amelyek arra keresték a választ, hogy az amerikai gazdaság egésze, és ezen belül a legnagyobb amerikai vállalatok teljesítménye miért marad alul a Triád másik két (Japán és Nyugat-Európa) pólusával szemben. A legnagyobb amerikai vállalatok az élesedő belföldi versenyre jelentős termelésracionizálással, valamint a számítástechnikába és a kommunikációs technológiákba eszközölt beruházásokkal válaszoltak. Erre az időszakra esik a nemzetközi vállalattá válás eszméjének térhódítása is, amihez az egységes európai piac megteremtésének meghirdetése is hozzájárult. Az alkalmazottak két területen változtattak korábbi magatartásukon: az ismeretek folyamatos frissítésével, és az anyagi öngondoskodás mind nagyobb arányú

felvállalásával. A második szakasz a 90-es évek közepétől tart. Erre az időszakra esnek azok a jelenségek, amelyekkel az Új Gazdaságot elsősorban jellemzik, azaz az információ technológia és a globalizáció térhódítása. Az információ technológiaterén az egyik legfontosabb változás, hogy a korábbi befektetések profittermelővé váltak, és ezen a területen felgyorsultak a befektetések és beruházások. A globalizáció szempontjából két tényezőt emelünk ki, az egyik a hidegháború vége, a másik pedig az egységes európai piac majd valuta megteremtése.

A röviden ismertetett tendenciák mérföldköveit az 1. táblázat foglalja össze. A táblázatból is kiderül, hogy az Új Gazdaság háttérében a következő tényezők állnak: (a) határozott kormányzati fellépés és intézkedések a gazdaság teljesítőképességének növelése érdekében, (b) nemzetközi piacok kialakulásának és nemzetközi vállalati működésnek kedvező világ gazdasági és politikai események, (c) az információ technológia előtérbe kerülése. Szem előtt kell tartanunk, hogy minden egyes tényező sokkal mélyebb elemzés tárgyát képezheti. E tényezőkben látjuk azonban azokat a legfontosabb sajátosságokat, amelyek a vállalati működést jelentősen befolyásolták és befolyásolják.

A kormányzati szerepvállalás

A kormányzati szerepvállalással szemben mind határozottabban merül fel a hatékonyabb működésre vonatkozó igény az Új Gazdaságban. Három területet lehet kiemelni a kormányzattal szembeni elvárások közül: kiszámítható makrogazdasági környezet megteremtése és fenntartása, a szociális elkötelezettségek fenntartása és teljesítése, s végül a gazdaság versenyképességének elősegítése. A kormányzati szerepvállalás kapcsán a gazdaság versenyképességének elősegítéséről szólnunk részletesebben.

A gazdaság versenyképességének elősegítésének fókuszában a vállaltok kerültek, és három egymáshoz szorosan kapcsolódó szándék megvalósítását jelenti a kormányzat részéről: a termelékenység növelésére irányuló megoldások elősegítése, a vállalatok külpiazi fellépésének támogatása, és végül alkalmazkodás a nemzetgazdaságban ill. nemzetközi gazdaságban bekövetkezett változásokhoz. A kormányzat indirekt eszközökkel igyekszik megvalósítani e szándékait, amiben főként a nemzetközi kereskedelem liberalizálása játszik szerepet. A versenyképesség alakításában és alakulásában más szerepe van és más típusú „rősegítő” kormányzati eszközöket igényelnek a nagy, meghatározó vállalatok (főként külgazdasági szerepük miatt) és a kis- és közepes vállalatok (elsősorban munkahelyteremtő szerepük folytán).

1. táblázat
A növekedés eredete az Egyesült Államokban – 107 hónap krónikája

Időpont	Esemény
1978. október	Carter elnök meghirdeti és deregulálja a légi közlekedést.
1980. augusztus	Teng Xiaoping gazdasági övezetet hoz létre a működőtőke-befektetések fogadására Kínában.
1981. augusztus	Reagan elnök jelentős adócsökkentést ír alá, és keményen visszavág a légi forgalmi irányítók sztrájkjához.
1982. január	Az AT&T trösztellenes pere, és bejegyzése, hogy feldarabolják.
1986. március	A Microsoft tőzsdei bevezetése után 700 m USD-t ér.
1987. október	A FED elnöke, Alan Greenspan a tőzsdepiaci krach után megnyugtatta a befektetőket.
1989. november	A Berlini Fal leomlásával vége a hidegháborúnak. A védelmi kiadások összezsugorodnak.
1990. november	Bush elnök költségvetési kiadási korlátot ír alá. Az első komoly lépés a költségvetési deficit kordában tartására.
1991. március	A National Science Foundation privatizálja az Internetet. A gazdasági expanzió elkezdődik.
1994. április	James Clark megalapítja a Netscape-t.
1994. február	A FED határozott harcot kezd az infláció ellen.
1994. december	A tőke elindul a high tech iparágakba. Az OTC derivatívok értéke közel 40 milliárd USD.
1995. január	Rubin pénzügyminiszter Mexico megmentésére tervet dolgoz ki a pezó összeomlása után.
1997. július	A taj-i baht leértékelésével az „ázsiai fertő” mozgásba hozza a deflációs erőket.
1997. december	Az infláció évi 2 % alá esik, 1986 óta először.
1998. szeptember	A FED három lépéses kamatcsökkentésbe kezd, hogy az orosz összeomlás után megnyugtassa a piacot.
1999. január	Az EU bevezeti az egységes valutát, az euro-t, ami serkentőleg hatott az országhatárokon átnyúló vállalati összeolvadásokra.
1999. március	A Dow Jones ipari átlaga átlépi a 10.000 pontot.
1999. szeptember	Az USA költségvetése 1969 óta először többlettel (szuficittal) zár.
2000. február	A gazdasági növekedés rekord hosszúságú, felülmúlja az 1961-69. közötti fellendülést.

Forrás: Business Week, 2000. február 14., p.42-45.

A nemzetközivé válás, a globalizáció

A nemzetközivé válás a külgazdasági kapcsolatok mind jelentősebbé válását jelenti. Ennek makrogazdasági formáját kormányzati szinten a nemzetközi szervezetekben történő részvétel jelenti, mikro szinten pedig a vállalatok által lebonyolított külkereskedelem és a működő tőkebefektetések. A 90-es évek minőségi változásokat hozott ezen a területen. Egyre jelentősebbé váltak a nemzetgazdasági működési kereteket befolyásoló szupranacionális szervezetek ebben az időszakban (pl. World Trade Organization, szabadkereskedelmi övezetek). A külgazdasági kapcsolatokban pedig a külkereskedelem hagyományos formái mellett a működő tőkebefektetések nyertek egyre nagyobb szerepet. Ennek nyomán a globalizáció névvel jelölt jelenség gazdasági szempontból országhatárokon átnyúló vállalati működést eredményezett, és a globális vállalatok megjelenésével az iparágak és a piacok globalizálódására vezetett. (A globális jelző gazdasági értelemben a Triád országait jelenti, jelenleg a NAFTA, EU és részben Közép-Európa, valamint a Távol Kelet legfejlettebb országai és részben dinamikusan növekvő feltörekvő országait.)

A globalizáció kormányzati eszközökkel történő támogatását a nemzetgazdaságok mind nyitottabbá válása kényszeríti ki. A kormányzati támogatások formái között említhetjük az egységes termék és technológiai szabványok átvételét, a hazai piacok liberalizálását, és a működő tőkebefektetések ösztönzését. E kormányzati szándékot alapvetően két tényezővel magyarázhatjuk. Az egyik egy közgazdaságtani elméleti tétel, amely szerint a nemzetközi kereskedelem kiszélesíti a nemzetgazdaság termelési és fogyasztási lehetőségeit. Az életszínvonal növelése érdekében ezért a nemzeti kormányzatoknak fontos feladata ennek az elméleti tételnek az érvényre juttatása. A másik tényező a két világháború közötti európai történelmi tapasztalat alapján kristályosodott ki: az egymással jelentős gazdasági kapcsolatokkal rendelkező államok vélhetően kisebb valószínűséggel keverednek háborús konfliktusba egymással. Ezért a politikai szándékok szintjén is fontos szerepe van a nemzetközi gazdasági kapcsolatok fejlesztésének.

A globalizáció vállalati hajtóerejét a tőkebefektetések megtérülésére vonatkozó elvárás jelenti. Ennek következtében a folyamatos termék és technológiai innováció, a költségcsökkentésre vonatkozó nem szűnő elvárás, és a nagy növekedéssel kecsegtető piacokon való megjelenés határozza meg a globális vállalatok működését, és hatnak a velük kapcsolatban álló érintettekre. A politikailag egyre megbízhatóbbnak ítélt államok számának növekedése, a liberálissá váló kereskedelempolitika és a kommunikációs költségek csökkenése jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy a hagyományos kereskedelmi formák mellett a működő tőkebefektetések nyernek egyre nagyobb teret a vállalatok nemzetközi terjeszkedésében.

A globalizáció gazdasági szempontból meghatározó jelensége, hogy globális iparágak alakultak ki. A globális iparágak meghatározó szereplői globális vállalatok, amelyek stratégiái és működésük nagymértékben befolyásolják az iparági tendenciákat, és jelentősen befolyásolják azt a mozgásteret, amelyben a

kisebb, akár nemzetközi szereplők meghatározhatják stratégiáikat. A globális iparágak kialakulása és térhódítása jelentősen befolyásolja a kisebb nemzetgazdaságok versenyképességét.

Az információ technológiaszerepe

Az Új Gazdaság egyik központi elemét a termelékenység növekedése jelenti. A termelékenység gyökere az innováció, a 90-es években pedig az egyik leghatásosabb vállalati szintű eszköze az információ technológia alkalmazása.

Mennyiben más az információ technológia mint a korábbi technológiai újítások eredményei? A *The Economist* áttekintése szerint [15, p.6] az információ technológia és az Internet az emberi elme munkáját oly módon többszörözi meg, mint ahogyan az ipari forradalom vívmányai az emberi erőfeszítéseket többszörözték meg. Az információ technológia az alábbi területeken hozott újat a korábbi technológiai vívmányokhoz képest: (a) a kommunikációs költségek csökkentése révén jelentős gazdasági hatásaival kell számolni, (b) hozzájárul a termelési folyamatok hatékonyabbá tételéhez, és (c) a gazdaság egészének termelékenységét növeli az által, hogy a meglévő termékeket sokkal hatékonyabban lehet előállítani, és teljesen új termékek megteremtéséhez vezet.

Az információ technológiaelterjedéséhez jelentősen hozzájárult, hogy történeti összehasonlítás szerint a számítógépek reálára megjelenésük óta éves átlagban 35%-kal csökkent az Egyesült Államokban [15, p.10]. Az számítógépek elterjedtségének köszönhetően az információ technológia makrogazdasági hatásai tetten is érhetők. Bár e kapcsán a szkeptikus megközelítésekben szívesen idézik Robert M. Solow Nobel-díjas közgazdász 1986. évi kijelentését: „A számítógépes korszakot mindenhol megfigyelhetjük, kivéve a termelékenységi statisztikákat.” [idézi 15, p.13] A információs technológiai gazdasági növekedésben betöltött szerepe és számszerűsíthető hatás kutatások tárgyát képezi. A gazdaságra gyakorolt hatása a következő területeken figyelhető meg:

(i) a gazdaság minden szektorában, a vállalati működés minden területén a hatékonyság növekedéséhez vezet,

(ii) elősegíti a piacok hatékonyabb működését,

(iii) globális szerepet tölt be, különösen az Internetnek köszönhetően, mivel a tudás és ismeretek tárolását és terjesztését minimális költséggel teszi lehetővé,

(iv) felgyorsítja és olcsóbbá teszi az innovációt az által, hogy nem tapasztalt gyorsasággal teszi lehetővé adatok elemzését és termékek tervezését.

Az információ technológiai társadalmi hatásait egyelőre kevesebb kutatás vizsgálja, mint a gazdasági hatásokat. E társadalmi hatások kapcsán a munkaerő piac kapcsán született több elemzés. Ezek arra mutatnak rá, hogy a képzettség és tudás szerepe felértékelődik az információ technológia terjedésével párhuzamosan, ami mögött az húzódik meg, hogy az információ technológia alkalmazása elsősorban az alacsony képzettségű munkahelyeket szünteti meg, működtetése pedig egyre magasabb képzettséggel rendelkezőket igényel. Ezzel együtt jár, hogy a jövedelem szerkezetben jelentős eltolódás figyelhető meg a magasabb

képzettségük javára. Az információ technológia terjedése és ezen jellegzetessége a tudás alapú társadalom kialakulásához vezet, ahol a kialakuló bérfezültségek megelőzésének egyik eszköze a magasabb képzettségű munkaerő kibocsátása, és ezzel együtt az iskolai rendszerű képzés színvonalának és kiterjedtségének folyamatos növelése [15, p.23-29].

A VÁLLALATI MŰKÖDÉS ÁTALAKULÁSA

Az Új Gazdaság fentiekben vázolt sajátosságai több területen hozzájárul ahhoz, hogy a vállalati működés, a gazdálkodás, a fogyasztókkal való kapcsolattartás, a külső környezethez való alkalmazkodás és a vállalatok irányítása, jelentősen átalakul. Egyes területeken ezek az átalakulások lezajlottak, más területeken folyamatosan zajlanak. Az egyes jellemzőket többféle szempont szerint ki lehet emelni. Az alábbiakban négy területet fogok kiemelni. Elsőként a tudás előtérbe kerülését, ezt követően a vállalati kultúra és a személyes vezetés felértékelődését, a nemzetközivé váló vállalati együttműködéseket és végül a folyamat-orientált vállalati működést. A vállalati működés átalakulásának ismertetésekor főként a világ legnagyobb, globális vállalatairól szóló írásokra és elemzésekre támaszkodunk [lásd pl. 3, 7, 12, 14, 16 és 17].

A tudás előtérbe kerülése

Mint azt az információ technológia Új Gazdaságban betöltött szerepének áttekintésekor ismertettük, az információ technológia egyik legfontosabb szerepe a tudás és ismeretek szerepének felértékelődése. A tudás és ismeretek felértékelődése két vonatkozásában kerül előtérbe: egyrészt a vállalatban (házon) belüli tudás explicitté tételében és alkalmazásának ösztönzésében, másrészt pedig a vállalatokon kívüli tudás és ismeretek figyelemmel kísérésében és felhasználásában. Ez vezetett el oda, hogy a tudásmenedzsment (knowledge management) az egyik legfontosabb vállalati tevékenységgé válik. A tudás menedzsment következtében a vállalatokon belül a tudás és tapasztalat explicitté tételére irányuló projektek indulnak. A projektek a vállalatban belüli rugalmasságot hivatottak támogatni. A vállalati külső kapcsolatok szerepe is felértékelődik, és egyrészt a fogyasztókkal és vevőkkel való kapcsolat, másrészt a vállalati működéshez hozzájáruló külső partnerekkel (beszállítókkal és kiegészítő termékek és szolgáltatások előállítóival) való kapcsolat menedzselése kerül előtérbe.

A tudás előtérbe kerülése az alkalmazottak vonatkozásában az alábbi tendenciákkal jellemezhető. Kialakul a nélkülözhetetlen, a vállalat működése szempontjából kulcs szerepet játszó, jelentős tapasztalattal és ismeretekkel rendelkezők köre. Ezt a vállalati alkalmazotti kört a vállalat működésének, az egyes területek szakértelmének és annak alkalmazhatóságának mélyreható ismerete, valamint a team-munka iránti elkötelezettség jellemzi. Ennek a munkavállalói körnek a megtartása mind anyagi mind pedig nem anyagi ösztönzőkkel elsőrendű prioritássá válik. Az alkalmazottak ismereteinek mind teljesebb kiaknázása mellett

az ismeretek fejlesztése és a belső tréningek felértékelődnek. E tendenciával párhuzamosan azon tevékenységeket ellátó alkalmazottak, akik tudása a piacról is megszerezhető, kikerülnek a vállalatok állományából. A Business Week [3] elemzésében rámutat arra, hogy az amerikai tőzsdén jegyzett vállalatok mérete minden szokásos gazdasági kategória (pl. tőkepiaci érték, forgalom) szerint növekedést mutat, kivéve az alkalmazottak létszámát.

A folyamat-orientált megközelítés

A vállalati működés meghatározó eleme a fogyasztókért folytatott szüntelen küzdelem. A fogyasztók és fogyasztói kapcsolatok felértékelődése a piacok telítődésének és a sztenderdizálódó termékeknek és szolgáltatásoknak köszönhető. A vállalatok közötti versenyelőny megfogalmazásakor a fogyasztói igények, a termékektől és szolgáltatásoktól elvárt jellemzők jelentik a kiinduló pontot. A piaci megközelítésben a tömeges-személyeszabás, a termék előállításban és a vállalat irányításában pedig a nagyfokú sztenderdizálás jelenti a folyamat-orientált vállalati működés alapját. Ebből kiindulva mind nagyobb teret hódít a termék előállítás értékláncának tevékenységeire épülő folyamat-orientált megközelítése. A termék előállítás értékláncának egyes tevékenységei közül azok maradnak meg vállalatban belül, amelyek a vállalati siker alapvető tényezőinek tekinthetők és a legjövődmezőbbek. A vállalat által kiszereződött tevékenységeket a vállalatok partnerei, stratégiai szövetségesei látják el. A folyamat-orientált megközelítés térhódítása jelentősen érinti a vállalatok szervezeti felépítését. A vállalatok szervezeti felépítése az országhatárokon átnyúló működés következtében egyre inkább hálózat típusúvá válik. A hálózat típusú vállalati működésben az Intranet és Internet egyre nagyobb szerephez jut. Az alkalmazott koordinációs eszközök között a folyamatos kommunikáció és a team-munka válik kiemelkedő fontosságúvá.

A vállalat határainak változása: virtuális integrációk

A kormányzati politikák és az információ technológia térhódítása jelentősen hozzájárul ahhoz, hogy csökkennek a belépési korlátok az egyes iparágakba és piacokra. A globális vállalatok térhódítása magával hozta a nemzetközi vállalati együttműködések, az információ technológiaalkalmazása következtében pedig a termelés terén a virtuális integráció váltja fel a vertikális integrációt. A virtuális integráció lényege, hogy a vállalati értékláncok egyes tevékenységei kiszerezhetővé válnak, és a fogyasztók számára megjelenő termékek mögött vállalati hálózatok állnak. A vállalati hálózatokat alkotó vállalatok közötti kapcsolatokban az eseti megállapodásoktól a hosszabb távú szerződéseken keresztül a kereszttulajdonlásig sokféle forma megtalálható. A virtuális integráció sajátossága, hogy ezek globálisan, több országban, több száz telephelyen működnek, működtetésükben az információ technológiának kiemelkedő szerepe van, a sikerüket pedig az határozza meg, hogy a végső felhasználó igényeit milyen mértékben tudják a versenytársakat megelőzően kielégíteni.

A virtuális integrációk a vállalati együttműködések információs technológiára, különösen az Internetre alapozott sajátosságát emelik ki. E csoportba sorolhatók az ellátási láncok, és a nemzetközi vállalati szövetségi rendszerek (pl. légitársaságok, autógyártás).

A vállalati kultúra és a személyes vezetés felértékelődése

A vállalatok társadalmi szerepe méretüknél fogva mind az anyaországokban mind pedig a külföldi országokban felértékelődik. Ezzel párhuzamosan jelentősen megnövekednek a velük szemben támasztott társadalmi és etikai elvárások. A vállalati felelősség érvényre juttatásában a vállalati kultúra és a személyes vezetés a megfogalmazott és a külső érintettek elvárásait tükröző értékek és normák érvényesítése folytán kiemelkedő szerephez jut.

A vállalati kultúra felértékelődésére hat az a körülmény is, hogy a több száz telephellyel működő globális vállalatok irányításában egy-egy fontos koordinációs eszközzé válik a vállalati kultúra. Az egységes vállalati kultúra kialakítását és fenntartását komoly vállalati integráló tényezőnek is tekinthetjük, amelynek komoly kihívását jelenti az egyes nemzeti kultúrák közötti különbségek kezelése.

Paradox módon a személyes vezetés szerepe a mind hatékonyabbá és mobilabbá váló kommunikáció közepette egyre inkább felértékelődik. A személyes vezetés a példamutatásban (vállalati normák és értékek képviselésében) és a motivációban jut jelentős szerephez. A személyes vezetés felértékelődését támogatja a vállalati szervezetek mind laposabbá válása is.

ÖSSZEGZÉS

Az írásban arra vállalkoztunk, hogy az amerikai gazdaság tapasztalatai alapján röviden összegezzük az Új Gazdaság sajátosságait és annak hatásait a vállalati működésre. Az Új Gazdaság kapcsán három sajátosságot emeltünk ki, a kormányzat szerepét, a globalizációt és az információ technológia térhódítását. Ezen tényezők mindegyike befolyással van a magyar gazdaságra is. Mint Porter [11] a versenyképesség kapcsán megállapítja, minél kevésbé fejlett egy ország, annál fontosabb a kormányzat tudatos szerepvállalása a versenyképesség növelése érdekében. A globalizáció a magyar gazdaság működésének meghatározó tényezője. Itt csupán a működő tőkebefektetésekre, a multinacionális (globális) vállalati érdekeltségek technológia transzferben és az exportban játszott szerepére utalunk. E téren kétségkívül további kutatások szükségesek ahhoz, hogy a globalizáció gazdasági és társadalmi hatásairól árnyalt képet tudjunk adni. Az információ technológia jelenléte és hatása vitathatatlan, aminek alkalmazásában és elterjesztésében különösen a vállalati szféra járt élen. Hipotézisként fogalmazható meg, hogy az e területen való határozottabb előrelépés hozzájárulhat a magyar gazdaság versenyképességének növekedéséhez.

Az írás második része azokat a jellemzőket ismertette, amelyek a legnagyobb vállalatok működésében megfigyelhetők. Az elmúlt évtized a magyar gazdaságban

a piacgazdaság megteremtéséről szólt. A BKÁE Vállalatgazdaságtan tanszék koordinálásával lezajlott Versenyképességi kutatások eredményei szerint a vállalati működésben olyan mélyreható változások zajlottak le, amelyek következtében tulajdonosi struktúráról függetlenül valóban piacgazdasági működés jellemzi a Magyarországon működő vállalatokat [4]. Úgy tűnik, hogy ezen a területen a hazai vállalatok alkalmazkodási kényszere nem szűnik meg, és ami ma talán szürrealista jövőképeknek tűnik, holnap vállalati gyakorlattá válik. Nincsenek illúzióink a változásokat illetően: nem következnek be egyik napról a másikra, és nem teszik semmissé a korábbi ismereteket és gyakorlatot. Úgy tűnik azonban, hogy ezek a változások időnként gyorsabban következnek be, mint szeretnénk, ezért mindenképpen tanulsággal szolgálhat a nemzetközi élvonal gyakorlatának áttekintése.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Business Week /2000a/ The New Economy. It Works in America. Will it Go Global?, January 31., p.34-49.
2. Business Week /2000b/ The Boom. How is Reshaping the American Economy, February 14., p.40-54.
3. Business Week /2000c/ The 21st Century Corporation, August 21-28, p.37-123
4. Chikán Attila /1997/ Jelentés a magyar vállalati szféra versenyképességéről, Versenyben a világgal kutatási program, BKE Vállalatgazdaságtan tanszék, Budapest
5. Czakó Erzsébet /2000/ Lehet-e Új Gazdaság a magyar gazdaság?, konferencia előadás, in Felzárkózás és EU-csatlakozás. A VII. Ipar- és Vállalatgazdasági konferencia előadás kötete, Budapest, október, p.147-153.
6. Ghosh, Shikhar /2000/ Az Internet felé forduló üzlet, Harvard Business manager, 1. sz., p.30-38.
7. Grove, Andrew S. /1998/ Csak a paranoidok maradnak fenn. /Only the Paranoid Survive/, Bagolyvár Könyvkiadó, Budapest
8. Gulati, Ranjay – Garino, Janson /2000/ Get the Right Mix of Bricks and Clicks, Harvard Business Review, May-June, p.107-114
9. Greenspan, Alan (1998) Is There a New Economy?, California Management Review, no.1., 74-85.
10. HVG /2000/ Netélet, hvg melléklet, október 14.
11. Porter, M.E. /1990/ Competitive Advantage of Nations, The Free Press, New York
12. Porter, Michael E. – Millar, Victor E. /1985/ How Information Gives You Competitive Advantage, in Porter, M. E. /1999/ On Competition, Harvard Business Review Book, p.75-98.
13. Shapiro, Carl – Varial, Hal R. /2000/ Az információ uralma. A digitális világ gazdaságtana /Information Rules/, Geomédia szakkönyvek, Budapest

14. The Economist /2000a/ A Survey of Online Finance: The Virtual Threat, May 20th
15. The Economist /2000b/ A Survey of the New Economy, September 23rd
16. The Economist /2000c/ A Survey of Technology in Finance: Turning digits into dollars, October 26th
17. The Economist /2000d/ A Survey of E-management: Inside the Machine, November 11th
18. Tyson, Laura D. (1999) Old Economic Logic in the New Economy, California Management Review, no.4., pp.8-16.